

... spåren upphörde i

Gunnel Gummeson försvann i norra Afghanistan 1956

Text: Gert Holmertz

Tidiga svenska resenärer i Afghanistan brukade lämna efter sig en bok om sina upplevelser.

Diplomaten Paul Mohn och haremsdamen Aurora Nilsson, alias Rora Asim Khan, på 1920-talet, Sigrid Kahle, Torgny Sommelius, Åke Sparring och så förstås Jan Myrdal på 1950-talet.

Gunnel Gummeson skrev aldrig någon bok om Afghanistan. Hon försvann någonstans i de norra provinserna under en resa 1956. I gengäld blev Gunnel Gummeson en följetong i svensk press under en tid och blev omnämnd i ett par samtida reseskildringar.

Särskilt Aftonbladet engagerade sig i hennes öde och skickade sin kriminalreporter Börje Heed till Afghanistan för att försöka spåra henne.

Gunnel Gummeson var en ung folkskollärare från Nora i Bergslagen, som driven av kristen humanism hade rest till Indien för att verka som socialarbetare. Våren 1956, 26 år gammal, skulle hon åka landvägen hem till Sverige. Hon eskorterades av den amerikanske missionären Peter Winant, som rest genom Afghanistan tidigare.

Den 20 maj 1956 gick Gunnel till postkontoret i Kabul och skickade hem ett brev till föräldrarna där hon berättade om de närmaste resplanerna. Några dagar senare klev de båda av en lastbil i staden Shibarghan i norr och följde enligt vittnesuppgifter med en av medpassagerarna som hyrde ut rum. De

klev in genom en port och kom troligen aldrig ut igen.

Eller fortsatte de resan mot sydväst, ända ned till Herat nära iranska gränsen? Ja, när Peter Winants far Frederick i oktober samma år letade efter sin son och intervjuade människor som sade sig ha sett Peter och Gunnel, hittade han spår efter dem hela vägen till

Herat. Men han beklagade sig efteråt inför bland andra premiärminister Daoud (sedermera president på 1970-talet) att de lokala myndigheterna inte varit särskilt hjälpsamma. Först när regeringen grep in kom en riktig utredning i gång. Tre guvernörer sparkades, guvernören av Herat skickade ut 1 000 beridna spejare i hopp om att få behålla jobbet, alla som påstått sig ha sett det utländska paret eller misstänktes veta något om dem greps. "Sedan några månader voro som följd härav fångelserna överfyllda", skrev ambassadrådet Lennart Petri till UD efter ett besök i Afghanistan.

Men trots det väldiga spaningspådraget slutade spåren i ett härbärge i Shibarghan. Den kungliga

undersökningskommissionen som först rapporterat att paret iakttagits i orten Qaisar, sydväst om Maimana nära sovjetiska gränsen, förklarade att den uppgiften grundat sig på ett missförstånd.

Här kunde historien ha slutat. Det går allt längre tid mellan dokumenten i utrikesdepartementets digra dossier om Gunnel Gummeson och i början av 1961

Gunnel Gummeson försvann 1956. Än i dag vet man inte vad som hände.

Shibarghan

fastslog afghanske utrikesministern att paret mördats i Shibarghan.

Därför var det som om en bomb slog ned i utrikesdepartementet på Gustav Adolfs torg i Stockholm, när kabinettssekreterare Leif Belfrage i maj 1963 fick ett konfidentiellt, personligt brev från USA:s ambassadör J Graham Parsons. Han hade just fått veta att Gunnel Gummesson troligen levde i fångenskap som sonhustru till Kala Khan, en välbärgad klanhövding i Qaisar, och hade fött en pojke.

Källa till uppgifterna var en i hemlighet konverterad, kristen pashtun, som fått höra om Gunnel under lumpartiden i nordväst. Han berättade historien för en amerikansk präst i Kabul, som larmade sin ambassad.

Enligt pashtunen, som i den diplomatiska brevväxlingen kom att kallas ”Joe”, var det allmänt bekant i Maimana att Peter Winant hade mördats och att Gunnel Gummesson hade sålts till klanan. Provinsguvernören skulle ha mutats till tystnad och vanligt folk var lojala mot klanan.

På den amerikanske prästens uppdrag ska Joe på nytt ha begett sig till Maimanaområdet förklädd till leksaksförsäljare, sökt upp Kala Khans sommarläger och utanför hövdingens tält ha mött en ljuslockig liten pojke med europeiska drag. Hans försök att få kontakt med mamman misslyckades dock och han tvingades fly från lägret och ska ha varit nära att dödas av klananens män.

Både UD och den svenske ambassadören Dick Hichens Bergström tog uppgifterna på djupt allvar och man började diskutera möjligheterna till en fritagningsoperation med helikopter. Man resonerade också om hur man skulle bete sig om Kala Khan skulle vara beredd att släppa Gunnel men kräva att få behålla sonen.

Kung Zahir Shah informerades om fallet av Hichens Bergström och lät i juni sända en specialstyrka på 175 elitsoldater utklädda till vägarbetare för att leta efter Gunnel Gummesson. Varenda by och nomadläger

AFTONBLADET

Ny Heed-rapport:

SISTA

BILDEN

av

försvunna GUNNEL

Sista bilden av svenskan Gunnel Gummesson och hennes amerikanske vän Peter Winant lags endast ett par dagar före deras försvinnande.

Sommarens nya DANSFLUGA

Bertila på FOLKPENSIONATET

Aftonbladets löpsedel den 31 mars 1957.

genomsöktes, men den enda blonda, utländska kvinna de hittade var en ryska som försäkrade att hon var lyckligt och frivilligt gift.

Så ebbade historien ut igen. ”Joe” avfärdades som mytoman bespetsad på riklig belöning. Sista försöket att få liv i historien gjordes av Aftonbladet i mars 1967 i en artikel med rubriken ”Ljuslockig pojke funnen i by – är det hennes son?”. Några svenska turister hade mött en ovanligt blond pojke i nordvästra Afghanistan och erinrat sig ryktena om Gunnel Gummesson. En suddig bild av Gunnel, tagen i Kabul, fyllde ut den tunna historien.

Den 8 februari 1977 dödförklarades Gunnel Gummesson av tingsrätten i Lindsberg. ■

På nästa sida kan du läsa om Gert Holmertz roman *Muren i Maimana* som delvis är inspirerad av historien om Gunnel Gummesson och utspelar sig under samma epok som tiden för Gunnels försvinnande. ►►